

מעשר בהמה ובכור של חוץ לארץ

איתא במתני' דבכורות (נג.) דמעשר בהמה נוהג בארץ ובחוץ לארץ. ובגמ' שם:

לימא מתני' דלא כרבי עקיבא דתניא ר"ע אומר יכול יעלה אדם מעשר בהמה מחוץ לארץ ויקריבנו, ת"ל והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם, בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, ממקום שאתה מעלה מעשר דגן, אתה מעלה מעשר בהמה. אפ' תימא ר"ע כאן ליקרב כאן ליקדש, דיקא נמי דקא נסיב לה תלמודא, והבאתם שמה ש"מ, אי הכי, מאחר שאינו קרב אמאי קדוש, למאכל במומו לבעלים.

ויש לעיין בכמה נקודות היוצאות מסוגיא זו.

א. אימתי נקבע שם מעשר בהמה דחו"ל

לדעת ר"ע דאין מעשר בהמה של חו"ל קריבה, יש לעיין האם הלידה קובעת או האם הקריאת שם עשירי דהיינו חלות הקדושה קובעת, ונפ"מ בבהמות הנולדים בחו"ל והביאם לארץ קודם הפרשת מעשר, והקדישם הבעל בהגיעו לארץ. וכן נסתפק המנחת חינוך (מצוה שמ). והסיק המנחת חינוך דלא אזלינן בתר הלידה ולא בתר הפרשת המעשר. הרי דכל טעמו של ר"ע הוא דמקיש מעשר בהמה למעשר דגן, ובמעשר דגן (דבחוץ לארץ פטור ובארץ ישראל חייב) אין הדבר תלוי לא בגידול ולא מקום המעשר, רק במקום שנקבע למעשר. ואם נקבע בארץ חייב, ואם נקבע בחו"ל פטור ואפ"י הכניסום אח"כ לארץ ישראל. ולכן כתב המנ"ח דה"ה במעשר בהמה. ומסתבר לומר כוותיה. וביאר המנ"ח דהשעה שקובעת למעשר בהמה היא יום ח' דאין הבהמה מחוסר זמן עוד, אלא

ראוי ליכנס לדיר להתעשר, אך אם נולדה בחו"ל ונכנס מחוסר זמן לארץ ישראל, ובארץ ישראל נתמלאו ימיו הוה ליה נקבע בא"י וחייב, וכן להיפך.

וק"ק מנ"ל למנ"ח דהקובע למעשר בהמה הוא כשנתמלאו הימים ואינו מחוסר זמן עוד, דאע"פ דאינו ראוי להתעשר קודם לכן עדיין מותר לשחוט ולאכול הבהמות גם לאחר ח' ימים, וא"כ איך זה נקרא שנקבע למעשר?

ואגב נקודה זו יש לדון האם באמת יש חיוב של מעשר בהמה בכלל. דהיינו, האם יש כאן מצוה חיובית או דרק יש כאן מצוה קיומית. דהרי קודם שמעשר מותר מה"ת לשחוט ולאכול הבהמות (משנה נו:) ואין שום משמעות דאם שחט כל בהמותיו ביטל מצות עשה, וכל הדין שהגרן קובעת מבואר בגמ' לקמן דהוא רק דין דרבנן, ולא מדאורייתא. וכן נתספק החזו"א (כו: ט) אי מעשר בהמה הוה מצוה חיובית או רק מצוה קיומית (ומסיק החזו"א דמלשון הרמב"ם ומלשון מוני המצוות משמע דזה חיוב ולא רק קיום).

ואפי' אי נימא כהחזו"א יש לעיין מתי נקבע החיוב. ואולי יש לומר דהחיוב הוא הכניסה לדיר, והתקנה דרבנן של גרן נתקן כדי שיכניס בהמותיו לדיר, ואח"כ רמי עליה חיוב מה"ת לעשר. וכן משמע לכאורה מלשוננו של רבינו גרשום לקמן (נט:) בדינא של רבא, "דאם היו לו ט"ו טלאים לא יאמר אברור עשרה ואכניסם לדיר ואטול מהם אחד והשאר פטורים אלא כונסן לדיר ומוציא עשרה ונוטל מהם אחד והשאר מצטרפין לגורן אחר." ופירש רבינו גרשום, "והשאר פטורים, הנהו חמשה שלא הכניס משום דלית בהו שיעור מעשר אלא יעשה להן דבר שיתחייבו במעשר כולן יכניסן לדיר ויוציא עשרה ויטול מהם אחד והשאר החמשה מאחר שנכנסו בדיר ואין בהן שיעור מעשר הדיר קובען שמצטרפין לגורן אחר." וכן משמע ברש"י (עליון) דף (ס.) ד"ה אלא, "והשאר מצטרפין לגורן אחר על כרחו שהוקבע בדיר למעשר ולא יוכל למכור ולשחטם." ולכאורה כוונתן דמה"ת אסור למכרם ולשחטם דהדין דרבנן של גורן הוא

דין שקובע בזמנים מסוימים, ומנ"ל דיש חילוק בין אם שאר הבהמות הם מחוץ לדיר או בתוך הדיר. ויש לעיין עוד בזה.¹

ב. בכור מחוץ לארץ

עי' תוס' לבכורות (נג. ד"ה ר"ע) דמביא סוגיא דתמורה (כא):
דקאמר נמי ר"ע דינו בבכור דחו"ל:

ר"ע אומר יכול יעלה אדם בכור מחוצה לארץ לארץ
בזמן שבית המקדש קיים ויקריבנו, ת"ל ואכלת לפני ה'
אלקיך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך ובכורות בקרב
וצאנך, ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה
בכור, וממקום שאי אתה מעלה מעשר דגן אי אתה
מעלה בכור וכו'.

והיינו דר"ע פוטר בכור חו"ל ג"כ משום שהוקש למעשר דגן.
אמנם לא מבואר בסוגיא בתמורה אם לדעת ר"ע בכור מחו"ל אינו קדוש
כלל או שאינו קדוש ליקרב אבל קדוש ליאכל במומו לכהן.

ועי' ברמב"ן ספ"ה דבכורות (הובא ברא"ש ה:יג) דהוכיח
מהסוגיא בבכורות דף (לו) דבכור בהמה טהורה נוהג בחו"ל דהא רבא הוה
בחו"ל, עיי"ש. והק' הרמב"ן הרי ר"ע בסוגיא דתמורה הביא דרשה לפטור
בכור בחו"ל ותירץ,

ההיא לא קשה מידי, דלא אקשיה למעשר אלא שאינו בא מחוץ
לארץ לארץ ליקרב על גבי המזבח, אבל מיקדש קדיש בחו"ל, תדע דתנן
פרק בתרא מעשר בהמה נוהג בארץ ובחוצה לארץ, והוינן בה לימא מתני'
דלא כר"ע וכו'. ומשני אפי' תימא ר"ע כאן ליקרב כאן ליקדש וכו' וממילא
שמעינן לאידך דקא"ר עקיבא נמי בבכור יכול יעלה אדם בכור מחו"ל

¹ ושוב מצאתי שבהערות למס' בכורות מאת הגרי"ש אלישיב שליט"א כ' כזה,
דהכניסה לדיר קובעת, וכ' דכן ס"ל לרש"י (נז). דכ' דזה מצוה בעלמא ומשמע דזה
רק רשות ולא חיוב, וכוונתו רק קודם הכנסה לדיר, וכן פירש בדעת הרמב"ם, דהא
דמשמע דיש חיוב היינו דוקא לאחר שנכנס לדיר, ואין כאן מח' כלל, עיי"ש. וגם
דחה שם כל ראיות החזו"א דס"ל דיש חיוב אפ' קודם הכניסה לדיר.

לארץ ויקריבנו ת"ל כו', לא אתא נמי למעוטי אלא שאינו קרב, אבל ליקדש ודאי קדשי אפי' בחו"ל, דהנך תרתי מתנייתא דר"ע בני חד בקתא אינון וחדאורתא אית להו וכו' ובכור ומעשר נמי מגמר גמירי מהדדי בכל דוכתא וכו'.

מבואר בדעת הרמב"ן (וכ"כ הרשב"א בתשובה, וכ"כ הר"ן ועוד) דמסקנת הגמ' בכורות (נג.) הוא דלכו"ע יש קדושה אמנם שלא ליקרב. ולא רק זו אלא אפי' כשדרש כעין אותה דרשה לגבי בכור מחו"ל והגמ' לא פירשה אם לדעת ר"ע היינו חולין או קדוש ואינה קריבה, ולמד סתום מן המפורש וגם בכור יש עליו קדושה דהרי שני הדרשות האלו הם כחד.

וכל זה מילתא דפשיטותא לדעת הרמב"ן ודעימיה ובהמשך כ' "דכל זה לאפוקי מדעת חד מרבנותא דכתב בפסקיו הכין מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ ואין מביאין בכורות מחוצה לארץ לארץ וכו' ואם הביא אין מקבלין ממנו והרי היא חולין וכו'. ואנן כתבינן מאי דסבירא לן וכו' וליכא לספיקיה ביה כלל." וכוונתו לדעת הרמב"ם (הל' בכורות א:ה) דכ', "מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. ואין מביאין בכורות מחוצה לארץ לארץ שני' ואכלת לפני ה' אלקיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרב וצאנך, ממקום שאתה מביא מעשר דגן אתה מביא בכור בקר וצאן, וממקום שאין אתה מביא מעשר דגן אין אתה ביא בכור בקר וצאן, אלא יאכל במומו, ואם הביא אין מקבלין ממנו, ולא יקרב אלא ואכל במומו." ועי' בהשגת הראב"ד שם דכ', "א"א טעות היא זו, ואפי' לר"ע דאית ליה האי סברא לא אמר אלא ליקרב אבל קדושת בכור יש בו, ואינו נגזז ונעבד ואינו נאכל אלא במומו." הרי הראב"ד הקשה אותם קושיות של הרמב"ן על הרמב"ם. וקושייתם אינו מובן כלל דהרי הרמב"ם לא כתב שבכור מחו"ל חולין ואדרבא הרמב"ם מסכים דאינו נאכל אלא במומו.

ועי' בכ"מ שם דכ', "ודע שבספרי רבינו היה כתוב מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ ועל פי זה השיגו הראב"ד וכתב טעות היא זו, גם הרמב"ן בהל' בכורות תמה עליו וה' עליו כמה קושיות וכן הרשב"א והר"ן בתשובה, וכולם ספר מוטעה נזדמן להם בדברי רבינו

והגירסא שכתבתי בדבריו היא הכתובה בספרינו, והיא הנסחא האמיתית. "וא"כ יוצא דלא קשה כלל כל מה שהקשו הראשונים על הרמב"ם דהרי הוא ס"ל כוותוהו אלא דהיה להם גירסא משובשת.²

אמנם עדיין יש להק' קו' הרמב"ן ודעימיה על הספר החינוך דכ' במצוה י"ח, "ונוהגת מצוה זו של קדוש בכור בהמה טהורה, מדאורייתא בארץ ישראל בלבד בכל זמן, וכמו שדרשו רז"ל מדכתיב ואכלת לפני ה' אלקיך וגו' מקיש וגו', ומדרבנן אף בחו"ל." יוצא דהחינוך ס"ל כדעת הנוסחא המשובשת שהיה לראשונים ברמב"ם, וא"כ קשה עליו קו' הרמב"ן וצ"ע.

ג. דעת ר"ע דקדוש אבל לא ליקרב

יש לחקור בדעת ר"ע דהבכור והמעש"ב קדושים אבל לא ליקרב האם הקדושה שבהם חסרה, דאין בהם קדושה ליקרב וממילא אינם עולים על המזבח, או דיש להם ממש אותה קדושה שיש בבכור ומעש"ב דא"י, אבל יש דין חיצוני שמונע הקרבתם על המזבח. ועי' בחידושי רבינו חיים הלוי על הרמב"ם (הל' מעשר שני א: יד ד"ה והנה) שדן ג"כ בחקירה זו.³

ויש כמה נפ"מ בין שני הצדדים וכדלהלן.

(א) האם יש איסור להטיל בהם מום לפי הרא"ש (יש כמה פירושים בדעת הרמב"ם)?

² ויש גירסא ג' ברמב"ם ג"כ והיא הגירסא שיש ברמב"ם בדפוס שלפנינו (חוץ ממהדורת פרנקל) דהיינו, "וממקום שאין אתה מביא מעשר דגן אי אתה מביא בכור בקר וצאן, אלא הרי הוא כחולין ויאכל במומו." וכבר דנו הרבה מה כוונת הרמב"ם להוסיף במה שכ' הרמב"ם הרי הוא כחולין אע"פ שהוא קדוש דהרי אינו נאכל אלא במומו. ומבואר בשינוי נוסחאות שבפרנקל וכן המשמעות במפרשי הרמב"ם דאין גירסא כזה בכלל וכלל, אלא המדפיסים הכניסו לתוך ההלכה ביחד ב' הגרסאות, גירסא א' דנאכל במומו והגירסא השניה דהרי הוא כחולין. וצע"ג בדעת הגר"ח בחידושי על הרמב"ם ריש הל' מעשר שני עיי"ש.

³ ויש להוסיף דמסקנות של הגר"ח שם הם מבוססים על גירסא מוטעה ברמב"ם, וכמו דהסברנו לעיל, ולכן ק' להבין מסקנותיו בגירסת הרמב"ם שלפנינו, אמנם עצם הדיון והחקירה קיים וחשוב לענינינו.

הגמ' בבכורות (לג.) קובע דכשיש על בכור (של א"י) מום עובר, מותר מה"ת להטיל בו מום קבוע, ודרשינו זה מקרא, תמים יהיה לרצון כו' אז לא יטיל בו מום משא"כ ביש בו מום עובר דלא חזי להקרבה אינו אסור מה"ת להטיל בו מים, אלא מדרבנן. וא"כ לכאורה יש כאן בנין אב דבכור שאינו ראוי להקרבה אין אסור מה"ת להטיל בו מום, וא"כ ה"ה נמי בבכור חו"ל שאינו בר הקרבה שיהיה מותר להטיל בו מום מה"ת. וכ"כ בשו"ת תשואות חן. והציע דכשיש ספק בכור בחו"ל בזה"ז מותר לנכרי להטיל בו מום, ואפי' איסור דרבנן ליכא.

ובשו"ת חידושי הרי"מ (חיו"ד סי' יח) האריך לדחות סברא זו וכ' דא"א ללמוד לזה מבכור שיש בו מום עובר דכל המיעוט הוא מתמים תהיה, ורק אימעט היכא דאינו תמים כגון מום עובר, אבל לא מוכח מזה כשאינו ראוי להקרבה מצד אחר, וכן דייק בלשון רש"י בבכורות (לג:): ומנחות (נו:). ועוד הוסיף דלסברא זו צ"ל דבכור שהוא מחוסר זמן תוך ח' ימים אפי' אי ודאי אינו נפל ואפי' בא"י יהיה מותר להטיל בו מום מה"ת דהא אינו ראוי להקרבה וכמו שכתוב ומיום השמיני והלאה ירצה וכו', וזה לכר"ע א"א לומר. ולכן מסיק,

ולכך נראה דדוקא הנך דמיעט רחמנא בגוף הקדושה דהם קודש ולא תמורתן לענין הקרבה כו' וכן עשירי יהיה קדש ולא תשיעי, לכך פשיט דלא מיחייב כיון שאינם קודש לענין הקרבה משא"כ בכור ומעשר דחוצה לארץ דלענין הקדושה הם בכלל בכור ומעשר דא"י רק לענין הקרבה אימעט מקרא אחרוני דוהבאתם שמה דלא יביא מחוצה לארץ להקריב וכו' אבל לענין הקדושה נכלל בכלל בכור ומעשר שנאמר בתורה סתם וממילה כיון דאזהר רחמנא להטיל מום בבכור ומעשר גם בכור ומעשר דחוצה לארץ בכלל.

ונקט המנ"ח מצוה רפז (אות יג) דלסוברים דהמטיל מום בבכור שהוא בעל מום עובר אינו חייב מה"ת כיון דלא חזי להקרבה ה"ה בבכור חו"ל ודלא כחידושי הרי"מ. וכ"כ האבני נזר (יו"ד סי' תק). ואולי אפשר לומר דהמח' היא אם בכור חו"ל בעצם קדוש לענין הקרבה, ובאמת זה מפורש בחידושי הרי"מ דכ' דהקדושה דאיכא על בכור חו"ל הוא ממש אותה קדושה שיש על שאר בכורים רק דמיעטיה קרא מהקרבה, משא"כ בשאר הפסולים שהביא דיש חסרון בגוף הקדושה לענין הקרבה "כיון

שאינם קודש לענין הקרבה. וזה לכאורה שיטת החולקים דהם סוברים דהמעוט בבכור חו"ל הוא ג"כ חסרון בעצם הקדושה ליקרב.

ועי' בשו"ת חתם סופר ח"ב (יו"ד סי' שיח) שדן אם הא דפסק הרמב"ם כר"ע דבכורי חו"ל אין קריבין האם כוונתו דמדאורייתא אין ראוי להקרבה ואם העלתם לירושלים מחזירים אותן מה"ת או דזה רק מדרבנן. וכ' החידושי הרי"מ דאין הכרח כלל דלכ"ע יהיה פסול בדיעבד אם הקריב בכור חוצה לארץ דלא אימעט רק שאסור להקריבו ולא לפסול כיון דקדשי מזבח הוא (עי' מקור ברוך ח"ב) ולכאורה הוא אזיל לשיטתו דלענין הקדושה בכור ומעשר של חו"ל קדושים באותה קדושה של שאר מעשר ובכור דא"י ומכיון דזה בכלל קדשי המזבח רק דאיכא מניעה חיצונית בהקרבה א"א לפסול בדיעבד. אמנם החולקים הסוברים דחסר בעצם קדושתה לענין הקרבה לכאורה יפרשו דאפי' בדיעבד פסול אם הקריבו ע"ג המזבח.

ודרך אגב יש להעיר מה דנתקשו בה הרבה מגדולי האחרונים בדעת הרמב"ם. דעי' במנחת חינוך (מצוה יח אות יג) דהק' מדעת הרמב"ם הל' תרומות (א:כו) דבזה"ז אף בא"י תרו"מ אינו נוהג מה"ת דבעינן ביאת כולכם, ואף בזמן בית שני לא נהגו בא"י תרו"מ. וא"כ כיון דהוקש בכור למעשר יוצא דבבית שני לא היו מקריבים בכור וכן הקשה האבני נזר יו"ד (סי' תב) וכ"כ החת"ס (יו"ד סי' שט) ועוד, ומסברא זה ק' לו"מ. ועוד דבפסוק בנחמיה (לו:י) הרי מפורש דהקריבו בכורות (כן העיר הגר"ח הובא במנחת אברהם). והמנחת חינוך עצמו כ' דבאמת לפי הרמב"ם לא קרבו בכור בבית שני ובזה"ז שוה בכור הנולד בא"י ובכור הנולד בחו"ל, וחדש דמכיון דאינו ראוי להקרבה מה"ת, דינם כבכור בע"מ שמוותר מה"ת להטיל בו מום (וע"ע במצוה רפז).

ותי' האבני נזר דההיקש בין בכור ומעשר הוא דוקא בזמן שנוהג מעשר, וע"כ כשפסקה קדושת הארץ לענין מעשר מביאין בכור אף שאין מעשר, והיינו דבזה"ז דלפי הרמב"ם אין מעשר מה"ת בא"י, גם מחו"ל מביאין בכור מדאורייתא. ועי' במקור ברוך (ח"ב סי' ב) דש"כ דכ' כחידושו של האבני נזר מעיקרא, אבל בסוף כ' דאין צורך בזה. דעי' ברמב"ם הל' שמיטה ויובל (ב:טו), דכ' "וכיון שגלו בחרבן הראשון בטלה קדושת ערי חומה שהיו בימי יהושע. כיון שעלה עזרא בביאה השניה נתקדשו כל הערים המוקפות חומה באותו העת מפני שביאתן בימי עזרא

שהיא ביאה שנייה כביאתן בימי יהושע, מה ביאתן בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות וקדשו בתי ערי חומה ונתחייבו במעשר, אף ביאתם בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות וקדשו בתי ערי חומה ונתחייבו במעשר, " הרי להדיא דבימי עזרא נהג מעשר מה"ת, וא"כ הרמב"ם סותר דעתו בהל' תרומות.

ויש שתירצו דהא דאין כל יושביה עליה פוטר ממעשר היינו סבה צדדית, אבל עיקר הארץ ראויה וקדושה להתחייב במעשר מה"ת, וזה כוונת הרמב"ם בהל' שמיטה ויובל, ולא קשה מידי מדעתו בהל' תרומות. ועפ"ז תי' המקור ברוך קו' המנחת חינוך, "דהא דמקשינן בכור למעשר דגן דממקום שאתה מביא מעשר דגן אתה מביא בכור, הכוונה רק ממקום שהוא ראוי להביא מעשר דגן שוב חייב בכור מה"ת. ובימי עזרא שפיר מקרי ראוי להתחייב מה"ת מטעם דהארץ שפיר נתקדשה מה"ת לדין חיוב תרו"מ ורק חסר התנאי דכל יושביה עליה.⁴

ועי' בתשובת הרדב"ז (סימן אלפים ע') דכ' ליישב הסתירה בדעת הרמב"ם, "דבהלכות שמטה ויובל איירי במעשר שני שנתחייבו מן התורה להביאו ולאכלו בירושלים דהא לא תליא בביאת כולכם וה"ה במעשר עני, והתם איירי במעשר ראשון דס"ל ז"ל דחלה ותרומה ומעשר ראשון בעי' ביאת כלכם ולפיכך אין חיובם בימי עזרא אלא מדרבנן. ולפי"ז ב"ר המנחת חינוך דהרי בכור הוקש למעשר שני.

ב. דעת הרמב"ם

כ' הרמב"ם בהל' בכורות (פ"י ה"ב), "מעשר בהמה נוהג בחולין אבל לא במוקדשין, ונוהג בארץ ובחוצה לארץ וכו'. והיינו דמעשר בהמה נוהג אפילו בחוץ לארץ וכסתמא דמתני' בכורות (נג.), ודלא כר"ע.

וקשה, דהרי הרמב"ם פסק בפ"א מהל' בכורות בבכור חוץ לארץ כדעת ר"ע דבכור הוקש למעשר ואינו נוהג בבכור חו"ל, וא"כ למה לא

⁴ אמנם עי' בחדושי רבינו חיים הלוי על הרמב"ם הל' שמיטה ויובל שם דס"ל דהא דאין כל יושביה עליה אינה סבה צדדית, אלא חסרון בגוף קדושת הארץ, וא"כ א"א לת' קו' המנ"ח כזה, וצ"ע איך יתרוץ הגר"ח קו' המנחת חינוך, ואכמ"ל.

פסק ההיקש של ר"ע במעשר בהמה ג"כ (והרמב"ן ס"ל דהם הוקשו וכדאיתא לעיל). ועוד ק' דאם לא ס"ל להרמב"ם כר"ע במעשר בהמה, מנ"ל לרמב"ם דבבכור ס"ל לכו"ע דהוה קדוש אבל אינו ראוי להקרבה, הרי הגדר הזה לא נמצא בש"ס לגבי בכור חו"ל, רק לגבי מעשר בהמה של חו"ל.

וע"כ י"ל דס"ל להרמב"ם דהמח' בבכור חו"ל והמח' במעשר בהמה של חו"ל הם ב' מחלוקות שונות לגמרי, והראיה דהם נדרשו מב' פסוקים שונים, ואם היו ממש אותו דין וכמו שס"ל לרמב"ן למה יש צורך בב' פסוקים. ומאחר שהם ב' מחלוקות שונות ס"ל להרמב"ם דע"פ כללי הפסק יש לפסוק כר"ע בבכור דהלכה כר"ע מחבירו ורק ר' ישמעאל חולק עליו. משא"כ במעשר בהמה דסתמא במתני' נגד כ"ע פסק הרמב"ם כסתמא שהוא רבים כנגד יחיד.

ד. ביאור במח' הרמב"ם והרמב"ן

ויש לבאר מהו יסוד מחלוקתם. דהרמב"ן ס"ל דבכור ומעשר הוקשו להדדי לגמרי (לכאורה מג"ש דהעברה העברה), וזה אותו מח' בבכור ובמעשר ויש דין א' בשיטת ר"ע ויש ג"כ פסק א'. אמנם הרמב"ם ס"ל דלא הוקשו בכור ומעשר לכל מילי. ונראה לבאר דלפי הרמב"ם יש בבכור ב' דינים ויש במעשר בהמה ג"כ ב' דינים. בשניהם יש דין א' של קדשים, ובבכור יש דין שני שהוא ממתנות כהונה, ובמעשר יש דין שני דהיינו הקדושת מעשר שבו. וס"ל להרמב"ם דההיקש בין בכור ומעשר הוא רק לדין קדשים שבו, אבל אין שום היקש ביניהם לענין דינים התלויים בדין השני. וכן משמע בכותרת של הרמב"ם להל' בכורות דכ' הרמב"ם, "וכללתי המעשר עם הבכור לפי שמעשה שניהם אחד והכתוב כללו עמו שני' את דמם תזרוק, כך למדו מפי השמועה שזה דם מעשר ודם בכור." והיינו דהצד השווה בין בכור ומעשר והטעם שהם נכללים בהל' בכורות הוא רק מצד הקדשים שבו, וכמו שהסברנו לעיל.

ויש כמה ראיות דיש דין שני חוץ מהקדשים שבהם בבכור ומעשר, והם חלוקים זה מזה. ברור דבבכור יש דין של מתנות כהונה חוץ מהקרבת שבו מהא דבכור בע"מ שאינו ראוי להקרבה ועדיין נותנו לכהן. וכן מבואר ג"כ מהא דכ' המאירי בכ"ק (יב: הובא בשיטה מקובצת שם),

"בכור הבא מחוץ לארץ אף בזמן שבית המקדש קיים מקדש בו אשה ונכסי כהן הוא לגמרי שהרי אינו ראוי להקרבה דהלכה היא שאם הביא אין מקבלין ממנו ולא יקרב אלא הרי הוא כחולין". והיינו דס"ל דאע"פ דבכור הבא מחו"ל הוא כחולין גמורין (וכגירסת הראשונים ברמב"ם) ואין בו קדושה עדיין זה נקרא ממנו של כהן לגמרי אפ' לקדש בו אשה. ומאידך גיסא יש להביא ראיה דהדין קרבן שבו חלוק לגמרי ממתנות כהונה שבו מהא דאיתא בזבחים (ט.) דיש הו"א בגמ' דמותר פסח הנשחט לשם בכור יהיה בכור, וע"כ דיש דין קרבן של בכור חוץ מהמציאות של בכור.

וכן יש ראיות דבמעשר בהמה יש דין מעשר חוץ מהדין קרבן שבו, דאע"פ דיש הרבה דינים במעשר בהמה שנלמדו משאר מעשרות עדיין יש בו צד קרבן וכמו דאיתא דהקורא לי"א עשירי קדוש בקדושת שלמים, ואם אין שום קדושה בו חוץ מהמעשר שבו, אם אין זה עשירי ממש, מהיכן באה קדושה זו. וכן מוכח מאותה גמ' שהבאנו לעיל בבכור בזבחים (ט.) דאיתא שחטיה לשם שלמים יהא שלמים.

ועוד יש להביא ראיה בין בבכור ובין במעשר מהשקלא וטריא בגמ' בכורות (נג-נג:) דכ' הגמ' דעדיף להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם מלמכור האוון לגוי משום דבמטיל מום מקדושת מזבח קא מפקע ליה מקדושת כהן לא מפקע ליה, והמוכר לגוי אפ' מקדושת כהן קא מפקע ליה, וכן לעיל (ג:). והק' הגמ' דא"כ ה"נ במעשר בהמה יש להטיל בו מום מעיקרא כדי לעשרו אע"פ דאינו ראוי למזבח, מלבטל המצוה לגמרי, ותי' הגמ' ובמעשר א"א להטיל בו מום. אמנם מבואר דבין בבכור ובין במעשר בהמה יש ב' דינים: א' הדין קרבן שבו, ו-ב' דין מתנות כהונה/מעשר שבו.

ומעתה, ס"ל להרמב"ם דרק הוקשו בכור ומעשר לדין קרבן שבו, וא"כ הדרשות של ר"ע בבכור ומעשר הם נוגעים לדין השני שבהם (הבכור כמתנות כהונה, והמעשר בהמה כמעשר) ואע"פ דזה אותו לשון של דרשה אין שום שייכות בין ב' הדרשות, המעשר הוקש למעשר שבו והבכור בדין הבאת מקום שבו שזה שוה במתנות כהונה של בכור ובאכילת מעשר שני בירושלים. ולכן בכל מקרה דן הרמב"ם בההלכה בנפרד, ואפשר לחלק הפסק וכדברינו לעיל.

אמנם עדיין יש לעיין לפי הרמב"ם דפסק דלא כר"ע במעשר בהמה ופסק כמו ר"ע בבכור, מנ"ל דבכור קדוש אבל לא להקרבה, הרי הגמ' בתמורה לגבי בכור אינה מפרשת והגמ' בבכורות רק איירי במעשר בהמה. ולכאורה צ"ל דס"ל להרמב"ם דשיטת ר"ע היא חדא ענין אבל אינו תלוי זב"ז, וכלשון הרמב"ן "בחדא בקתא", ולכן אפשר ללמוד סתום מן המפורש. ומה דס"ל לר"ע במעשר בהמה דקדושה ואינה קריבה הוא גם שיטתו בבכור אע"פ דפסק יש לחלק דבמעשר בהמה סתמא דמתני' דלא כוותיה ולא אמרינן הלכה כר"ע חביריו, רק מחבירו כמו בבכור דרק ר' ישמעאל חולק עליו.

אמנם עדיין יש להקשות דאם הפשט בדעת ר"ע במעשר בהמה הוא דקדוש ואינה קריבה אז הגמ' בבכורות אומרת דהמשנה בדף (נג). הוא דעת ר"ע, וא"כ מנ"ל להרמב"ם דיש חולקים עליו שיפסוק דלא כר"ע. אלא לכאורה י"ל דהרמב"ם לא למד כן בדעת ר"ע במע"ב אלא ס"ל דזה רק דחייה בעלמא ומסקנת דגמ' היא דמע"ב בחו"ל הוא חולין אבל ההלכה כסתם משנה, וא"כ הדרא קו' לדוכתא מנ"ל להרמב"ם בבכור דקדושה ואינה קריבה.

ואין לומר דלמד כן מכל המעשים בגמ' עם האמוראים בבבל שפסקו בעניני בכור, וכמו שהוכיח הרמב"ן, דהרי הרמב"ם פסק בענין התרת בכור ע"י ג' של בית הכנסת בחו"ל דאיירי בבכור שיצא מהארץ לחו"ל, ומדאוקים הך דינא בדוחק גדול כנראה דאין להביא שום ראיה מהמעשים באלו.

אלא אולי אפשר לומר דלעולם לא היה שום הו"א בבכור דהוא חולין גמורין. רק במע"ב דיתכן דלא (ולפי הרמב"ם אולי אפי' למסקנא לא) הגמ' מפרשת דקדוש ואינו נקרב.

והיינו משום דהשם מעשר בעצם שייך דוקא לא"י, ואע"פ דמעשר בהמה עצמו אינו מסברא שייך דוקא לא"י דאין זה חובת הקרקע, אפ"ה שם מעשר עליו, והרבה הלכות נלמדו מהיקש בין מעשר דגן ומעשר בהמה. ולכן מאותו ההיקש יש לומר דזה כמעשר דגן ואינו קרב כלל – וזה הסברא הפשוטה – וה"אפילו תימא" בגמ' מנסה לחדש דאולי יש לדייק

דין זה שאני ויש עליו קדושה אמנם לא לגמרי אע"פ שהוקש למעשר דגן אפי' לזה.⁵ משא"כ בבכור, דמסברא אין שום טעם לומר דפטור בחו"ל דאין זה שייך כלל וכלל לקרקע, אלא קדושתו תלויה רק ברחם וכל הלימוד של ר"ע הוא רק לימוד לגבי הקרבה.⁶

---

⁵ ובאמת לפי החינוך דס"ל דזה חולין גמורין לכאורה הפשט הוא דההיקש מגלה דהוה ממש כמצוה התלויה בארץ.

⁶ והיינו כהבנה הפשוטה של הלימוד דר"ע. ואע"פ דזה אותו נוסח בדרשה של ר"ע לענין מעשר בהמה י"ל לדברינו דנקט כן במעשר בהמה אגב הדרשה בבכור, ולא דוקא.